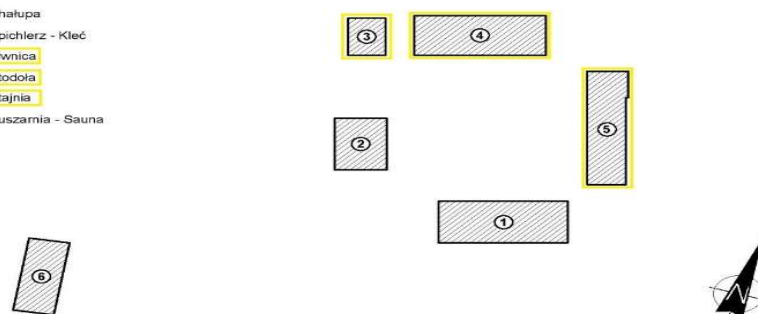

OPIS PRZEDMIOTU ZAMÓWIENIA DLA CZĘŚCI II w zakresie odtworzenia trzech budynków gospodarczych w zagrodzie chłopa litewskiego z Pempen

1. Niniejszy dokument określa wytyczne do opracowania dokumentacji projektowej odtworzenia 3 brakujących budynków gospodarczych w zagrodzie chłopa litewskiego z Pempen (obecnie Pempiai na Litwie) na terenie MBL-PE w Olsztynku, tj.: piwnica nr 3, stodoła nr 4 oraz stajnia nr 5.
2. Obiekty wchodzące w skład zagrody chłopa litewskiego wzniesiono między rokiem 1911 a 1913 w Ostpreußisches Heimatmuseum w Królewcu i następnie wraz z całym muzeum translokowano do Olsztynka w latach 1938- 42. W roku 1945 w olsztyneckim Muzeum spaliła się stodoła z Pempen i usytuowana w pobliżu piwnica ziemna. W kilka lat później od uderzenia pioruna spłonęła stajnia. Do dzisiaj z tamtej zagrody zachowały się 3 budynki: chałupa, spichlerz, suszarnia z sauną. Brakującą zabudowę planuje się odtworzyć na podstawie zachowanych w Archiwum Państwowym w Olsztynie rysunków archiwalnych i fotografii oraz rzutów zawartych w książce *Bauernhäusern und Holzkirchen in Ostpreußen* Richarda Dethlefesena.

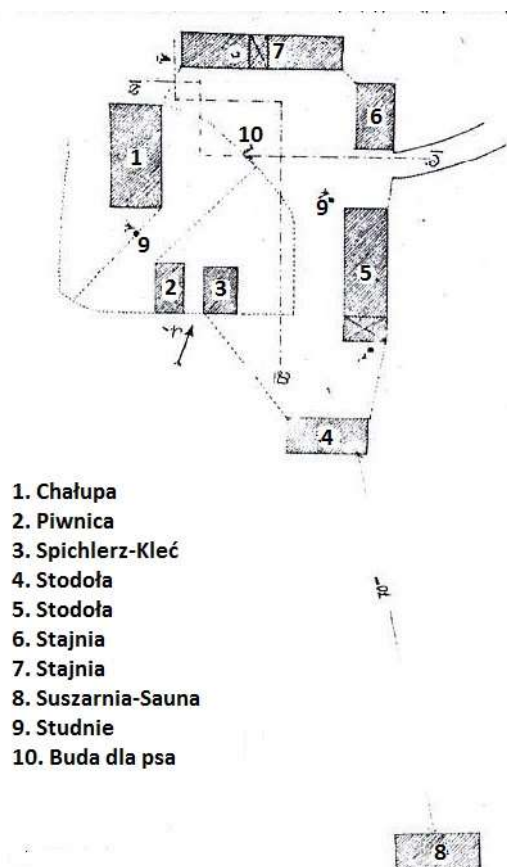
1. Chałupa
2. Spichlerz - Kłed
3. Piwnica
4. Stodoła
5. Stajnia
6. Suszarnia - Sauna

Rozmieszczenie budynków w Muzeum w Olsztynku

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

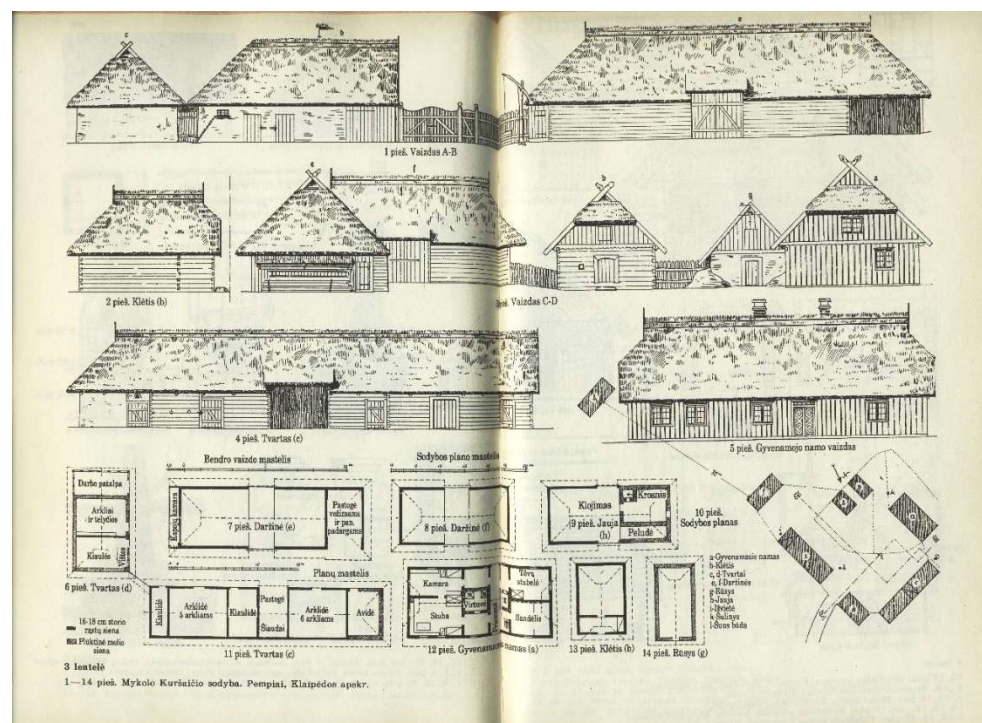

Inwentaryzacja zagrody litewskiej z Pempen *in situ*, wykonana przez Richarda Dethlefsena w 1911 roku [w:] R. Dethlefsen, *Bauernhäuser und Hozkirchen in Ostpreußen*, Berlin 1911, tabl.3, fig.10.

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

Inwentaryzacja zagrody litewskiej z Pempen, widok elewacji i plany budynków, wykonane przez Richarda Dethlefsena w 1911 roku [w:] R. Dethlefsen, *Bauernhäuser ...* 1911, tabl.3, fig.1-14. Por. R. Dethlefsenas, *Rytųsijos Kaimo namai ir Medinės Bažnyčios*, Vilnius 1995, lentele 3, 1-14. Z zagrody tej Dethlefsen wykonał kopie sześciu budynków do *Ostpreußische Heimatmuseum* w Królewcu. Z braku miejsca zrezygnował ze stodoły nr 4 i stajni nr 6¹. Zmienił także rozmieszczenie budynków w zagrodzie w stosunku do pierwotnej zabudowy. Odstąpił od szalowania ścian zewnętrznych w chałupie. W dachu stajni, nad wejściem do części murowanej umieścił powiekę².

¹ R. Dethlefsen, op. cit., s. 10-12.

² W. Chodkowska, *Brakująca zabudowa w zagrodzie litewskiej na terenie MBL-PE w Olsztynku*, (w:) *Zeszyty Naukowe MBL-PE w Olsztynku*, Rok 7 (2016) Zeszyt 7, s. 25-59.

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

3. Po przeniesieniu Muzeum do Olsztyńka w latach 1938- 42, w północnej części utworzono zagrodę, w której budynki rozlokowano wzdłuż boków prostokątnego podwórza. Zmieniono usytuowanie budynków w stosunku do rozmieszczenia ich w muzeum w Królewcu a także w stosunku do pierwotnego: po stronie południowej podwórza posadowiono budynek mieszkalny nr 1, w pobliżu po stronie zachodniej podwórza usytuowano spichlerz-kleć nr 2, w narożniku północno- zachodnim za klecią usytuowano piwnicę ziemną nr 3, od strony północnej, usytuowana równoległe do chałupy zamykała podwórze stodoła nr 4, po stronie wschodniej podwórze zamykała stajnia nr 5, usytuowana prostopadłe do chałupy. Budynek łączący funkcję suszarni i sauny nr 6 odsunięto od zagrody w kierunku zachodnim. Nie odtworzono ogrodzenia zagrody. Obiekty istniejące: chałupa nr 1, spichlerz-Kleć nr 2, suszarnia- sauna nr 6. Obiekty nieistniejące, do odtworzenia: piwnica nr 3, stodoła nr 4, stajnia nr 5.

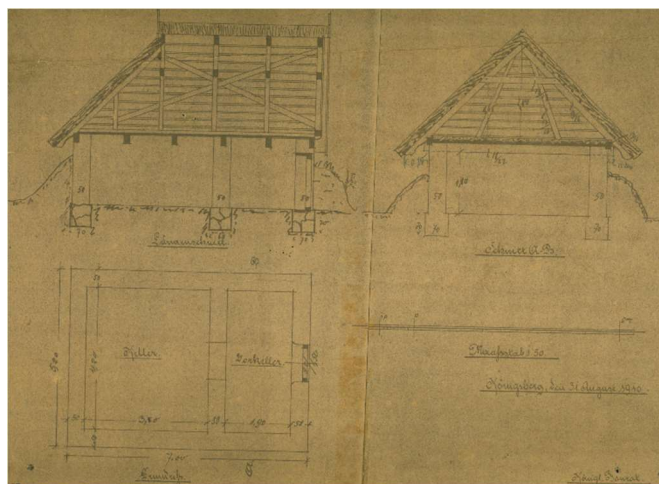
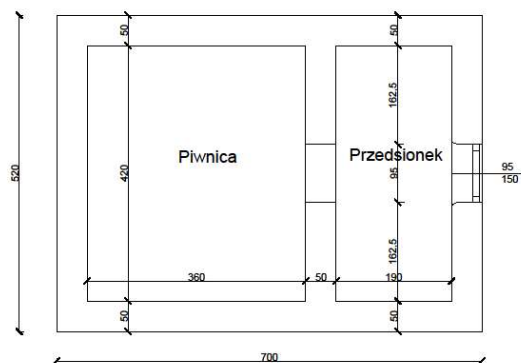
4. Piwnica ziemna nr 3:

- 1) **sytuacja:** piwnica usytuowana była za spichlerzem-klecią, obok stodoły. Zwrócona była ścianą szczytową do spichlerza-kleci a ścianą kalenicową do ściany szczytowej stodoły. Wejście do piwnicy prowadziło poprzez drzwi w ścianie szczytowej z podwórza od strony południowej. Wymiary: długości 7 m, szerokości 5,20 m i wysokości 5,20 m,
- 2) **materiał, konstrukcja:** ściany piwnicy wzniesione były na kamiennej podmurówce, murowane z cegieł wykonanych z gliny i sieczki, suszonych na słońcu, na zewnątrz do wysokości $\frac{3}{4}$ przysypane były ziemią, (dla utrzymania wewnątrz stałej temperatury). Posadzka wykonana była z kamieni otoczaków, strop był drewniany belkowo- deskowy. Więźba dachowa była krokwiowa, drewniana wzmocniona wzdłuż połaci dachu wiatrownicami. Dach był trójspadowy kryty trzcina, wzdłuż kalenicy wzmocniony był „lalkami” z trzciny. Szczyt dachu od strony podwórza zdobiony był śparogiem w kształcie końskiej głowy,
- 3) **rzut:** na planie prostokąta,
- 4) **bryła:** zwarta, jednokondygnacyjna, częściowo ukryta w ziemi,
- 5) **elewacje:** ściana szczytowa nad wejściem oszalowana była pionowo deskami. Wejście do piwnicy zamykały wrota jednoskrzydłowe, deskowe, osadzone na kutych zawiasach pasowych,
- 6) **wnętrze:** składało się z dwóch pomieszczeń: przedsionka i piwnicy. Dodatkowo magazynowe poddasze dostępne było ze ściany szczytowej.

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

Rzut piwniczki

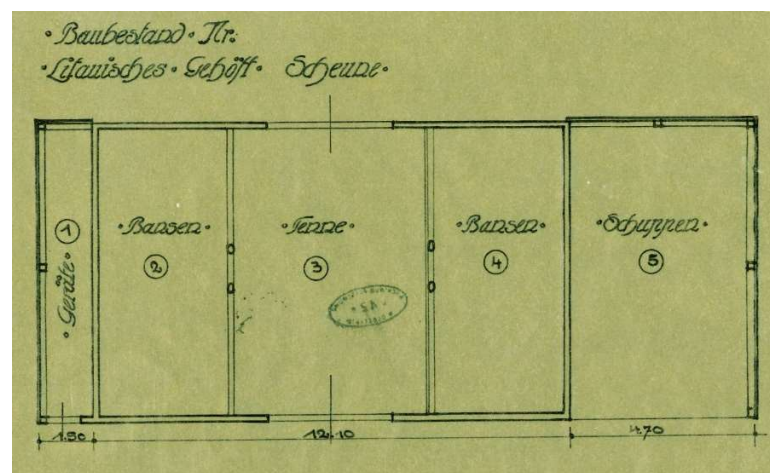
Plan piwnicy, widok i przekrój

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

5. Stodoła z Pempen nr 4:

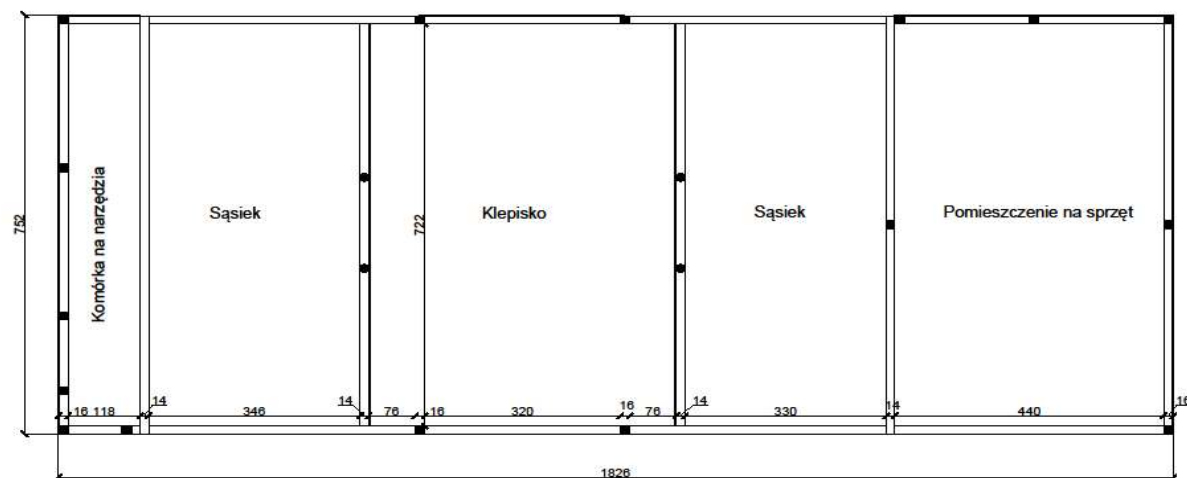
- 1) **sytuacja:** usytuowana była po stronie północnej podwórza gospodarczego, równoległe do domu mieszkalnego, zamykała podwórze gospodarcze od północy,
- 2) **wymiary:** długości 18,26 m, szerokości 7,52 m i wysoki na 7,80 m,
- 3) **materiał, konstrukcja:** wzniesiona była na kamiennej podmurówce. Ściany z obrobionych ręcznie bali w konstrukcji wieńcowej, łączone były w narożach na „jaskółczy ogon”. Więźba dachowa była drewniana krokwiowa, wzmocniona wzdłuż wiatrownicami. Wewnątrz konstrukcja oparta była na rzędzie słupów prostopadłych do kalenicy z zastrzałami. Dach był czterospadowy, naczółkowy, kryty trzcina, wzdłuż kalenicy wzmocniony był „lalkami” z trzciny. Okapy dachu wysunięte były przed lico ścian na odległość ok. 120 cm. W połaci frontowej dachu nad wrotami do przejazdu wydzielony był pulpityowy okap, nieco wyższy od dachu, umożliwiający wjazd do wnętrza furze siana. Szczyty dachu zdobione były wyciętymi z deski śparogami w kształcie końskich głów,
- 4) **rzut:** budynek na planie prostokąta,
- 5) **bryła:** zwarta, jednokondygnacyjna, wolnostojąca,
- 6) **elewacje:** przejazd w ścianie frontowej i tylnej zamknięty był dwuskrzydłowymi wrotami deskowymi, na kutych zawiasach pasowych. Do pomieszczenia od strony zachodniej prowadziły wrota jednoskrzydłowe,
- 7) **wnętrze:** układ jednotraktowy, pięciopodziałowy z jednym przejazdem i dwoma sąsiekami po bokach. Od strony zachodniej w poprzek stodoły wydzielone było jedno pomieszczenie szerokości 1,5 m, przeznaczone na sieczkę, uprząż i drobny sprzęt. Do pomieszczenia tego prowadziły oddzielne wrota jednoskrzydłowe znajdujące się w ścianie od strony podwórza. W przejeździe stodoły było klepisko. Po stronie wschodniej stodoły znajdowało się otwarte od strony podwórza pomieszczenie przeznaczone na wozy i sprzęt rolniczy.

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

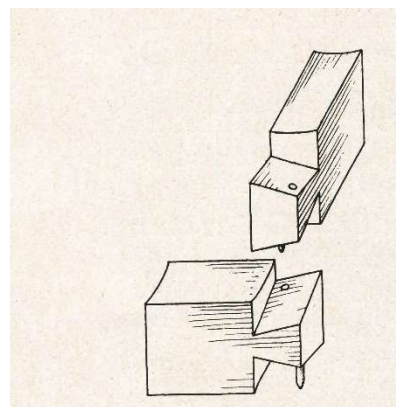
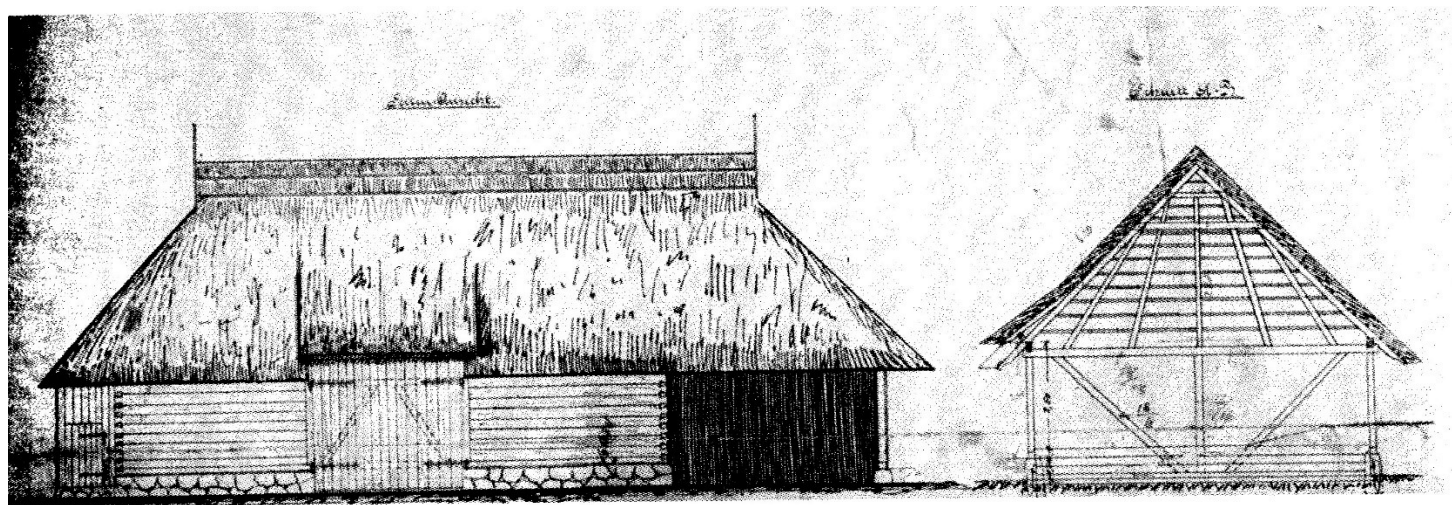

Plan stodoły, widok i przekrój

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

Złącze ciesielskie na „jaskółczy ogon”

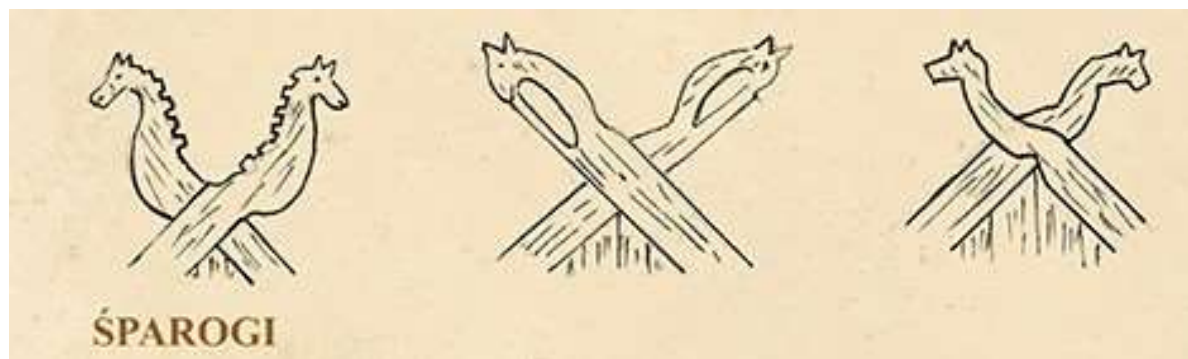

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

Śparóg w kształcie „końskiego łba”

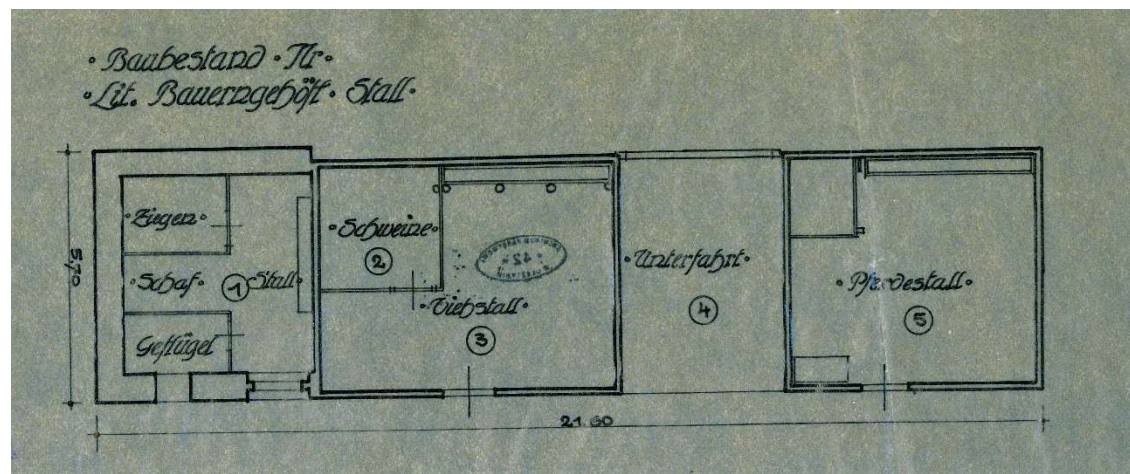
6. Stajnia z Pempen nr 5:

- 1) **sytuacja:** usytuowana była po stronie wschodniej domu mieszkalnego, prostopadle do niego, zamykała podwórze gospodarcze od wschodu,
- 2) **wymiary:** boki długości 21,5 m, szerokości 5,70 m i wysokości do kalenicy 5,75 m,
- 3) **materiał i konstrukcja:** budynek wzniesiono na kamiennej podmurówce. Ściany z obrobionych bali w konstrukcji wieńcowej, łączone były na narożach na „jaskółczy ogon”. Część budynku od strony północnej murowana była z cegły wyrabianej z gliny z dodatkiem sieczki, suszonej na słońcu i tynkowanej. Więźba dachowa krokwiowa wzmocniona była podłużnie wiatrownicami. Dach był czterospadowy, o zaokrąglonych krawędziach z otworami w naczółkach, kryty trzciną. Wysunięte przed lico ścian okapy dachu na odległość ok. 120 cm., przeznaczone były do ochrony drobnego sprzętu rolniczego. W połaci frontowej dachu, nad podjazdem wydzielony był pulpitowy okap, nieco wyższy od dachu, co ułatwiało rozładunek fury siana. Nad wejściem do części murowanej w połaci dachu znajdował się otwór zwany „powieką”, przez który wrzucano siano do magazynowej części poddasza. Otwór ten zamykano dwuskrzydłowymi drzwiami. Poszycie dachu wzdłuż kalenicy wzmocniały „lalki” z trzciny. Szczyty dachu zdobiły śparogi w kształcie końskich głów,
- 4) **rzut:** na planie wydłużonego prostokąta,
- 5) **bryła:** zwarta, budynek, parterowy z poddaszem przeznaczonym na składowanie siana,
- 6) **elewacje:** w elewacji tylnej i w ścianach szczytowych było brak otworów. W ścianie od strony podwórza znajdowało się oddzielne wejścia dla koni, bydła i owiec. Wrota były jednoskrzydłowe, deskowe na zawiasach pasowych, kutyh. Podjazd był otwarty bez wrót i nie był przejezdny,
- 7) **wnętrze:** jednotraktowe, czteropodziałowe. W części murowanej znajdowało się pomieszczenie dla owiec, do którego prowadziły wrota w ścianie od strony podwórza. Pomieszczenie to doświetlał niewielki otwór okienny. Obok znajdowało się pomieszczenie dla bydła i chlew, do którego prowadziły wrota od strony podwórza. Podjazd wydzieliał stajnię dla koni, którą usytuowano w południowej części budynku. Z podjazdu wrzucano siano do magazynowej części na poddaszu.

MBL.BL.271.8.2020

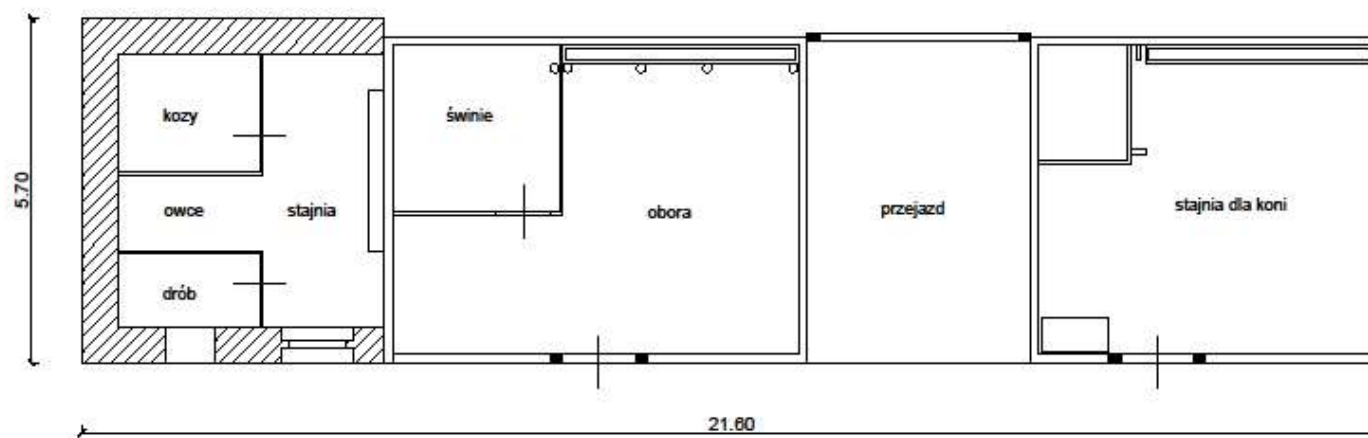
Załącznik nr 4 do SIWZ

Widok stajni w muzeum w Królewcu

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

Widok stajni w muzeum w Olsztynku

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

Suszarnia z Pempen, przykład konstrukcji dachu z wysuniętym okapem

MBL.BL.271.8.2020

Załącznik nr 4 do SIWZ

Widok na detal osadzenia wrót, oryginalny kamień zachował się za chałupą z Pempen

Opracowano na podstawie:

Chodkowska W., *Brakująca zabudowa w zagrodzie litewskiej na terenie MBL-PE w Olsztynku*, (w:) Zeszyty Naukowe MBL-PE w Olsztynku, Rok 7 (2016) Zeszyt 7, s. 25-59.

Chodkowska W., Sabljak-Oleńczka M., Adamiec Z., *Historia Ostpreußische Heimatmuseum w Królewcu*, Olsztyn 2015.

Dethlefsen R., *Bauernhäuser und Hozkirchen in Ostpreußen*, Berlin 1911, tabl. 3-5.